

הדואר הצבאי של עיראק בפלשתינה

מעטפה שנשלחה לעיראק בעיצומה של מלחמת העצמאות

מעטפה נדירה ביותר השמורה באוסף אלכסנדר, אחת משתי מעטפות בלבד הידועות כיום, מתעדת את פעילות הצבא העיראקי בצפון השומרון בתקופת מלחמת העצמאות.

חיל המשלוח העיראקי

בחודש אפריל 1948 התארגן בעיראק כוח צבאי בסדר גודל של דיוויזיה (אוגדה) שנועד להצטרף לכוחות הערבים שעמדו לפלוש לארץ ישראל מיד לאחר תום המנדט הבריטי. ב-15 במאי 1948 חצו הכוחות העיראקים את נהר הירדן, תקפו את קיבוץ גשר וניסו להשתלט על רכס כוכב הירדן. שתי המתקפות כשלו מול ההתנגדות של הכוחות היהודיים, והצבא העיראקי ריכז את כוחותיו בשני מוקדים באזור צפון השומרון.

קרב גשר, 17-20 במאי 1948

חיל המשלוח העיראקי

אחד המוקדים היה בעיר ג'נין, משם תוכנן לתקוף את עמק יזרעאל, והמוקד האחר היה באזור המשולש (שכם, טול כרם וקלקיליה), משם תוכנן לתקוף לעבר חוף הים ולבתר את מדינת ישראל שזה עתה נולדה.

קרבת ג'נין, 1-4 ביוני 1948

המתקפות המתוכננות לא יצאו אל הפועל, וחיל המשלוח העיראקי התבצר בעמדותיו בצפון השומרון. זמן קצר לאחר חתימת הסכם שביתת הנשק בין ישראל וממלכת עבר הירדן בחודש אפריל 1949, עזב הצבא העיראקי את ארץ ישראל ושב לעיראק.

הדואר של חיל המשלוח העיראקי

שלטונות עיראק התייחסו למידע הנוגע לחיל המשלוח העיראקי כאל סודות מדינה, ואסרו על פרסום ידיעות הקשורות לפעילות הצבאית בארץ ישראל. אחזקת פריטים שמקורם בחיל המשלוח העיראקי הייתה מסוכנת, ועלולה הייתה להחשיד את האספן בריגול ובניסיון לחשוף סודות צבאיים. מסיבה זו הפכו המעטפות שמקורן בחזית ארץ ישראל לנדירות מאוד.

אחד ממקורות המידע היחידים אודות שירותי הדואר של חיל המשלוח העיראקי בחזית ארץ ישראל התפרסם רק במחצית שנות ה-70. בשנת 1975 פורסמה במגזין בולאי בבריטניה כתבה מאת אספן בולים יהודי בשם רשתי, שהיה ממוצא עיראקי, בה תיאר את הנסיבות בהן גילה את החותמות ובירר עליהן מידע:

בתחילת שנת 1949 התגוררתי בבגדאד, ושימשתי כמזכיר החברה הבולאית העיראקית. באחד הימים נתקלתי לראשונה במספר חותמות מסקרנות שהוטבעו על בולים עיראקים רשמיים, ואשר לא התאימו לאף אחד מ-14 האזורים של עיראק.

הדואר של חיל המשלוח העיראקי

באחת הפגישות של החברה הבולאית בבגדאד הראיתי את החותמות לחברי החוג הבולאי, ושמחתי מאוד כאשר אחד החברים, מר מוחמד נאדים, שהיה שופט בבית המשפט הצבאי, הצליח לזהות אותן.

מר נאדים שירת באותה עת בחיל המשלוח העיראקי בירדן, ובמקרה היה בחופשה בבגדאד. לדבריו החותמות המוזרות שימשו את חיל המשלוח העיראקי בירדן כחותמות דואר שדה.

זה היה מסוכן לשאול יותר מידי שאלות לגביהן, בנוגע למיקום היחידות הצבאיות שהשתמשו בחותמות האלו, במיוחד עבורי כיהודי, כיוון שעלולים היו לחשוד בי כמי שמנסה לגלות סודות צבאיים.

למרות הסיכון, ותוך ידיעה ברורה שאם יאסרו אותי אף עורך דין עיראקי לא יעז לייצג יהודי בבית המשפט, האמנתי כי יעלה בידי עם הזמן לברר פרטים על החותמות.

הדואר של חיל המשלוח העיראקי

בשלב מסוים הצלחתי ליצור קשר עם פקיד עיראקי רשמי ולשכנע אותו באמצעים שונים שאיסוף מעטפות משומשות אינו מהווה בגידה או פגיעה בביטחון המדינה של עיראק.

כך הגיעו לידי מספר גזירים של מעטפות שנשלחו מחיל המשלוח העיראקי לארץ ישראל. מן הדוגמאות שנאספו עולה כי החיילים העיראקיים לא היו פטורים מתשלום עבור משלוח דברי דואר, ונדרשו להדביק בולים על המכתבים ששלחו.

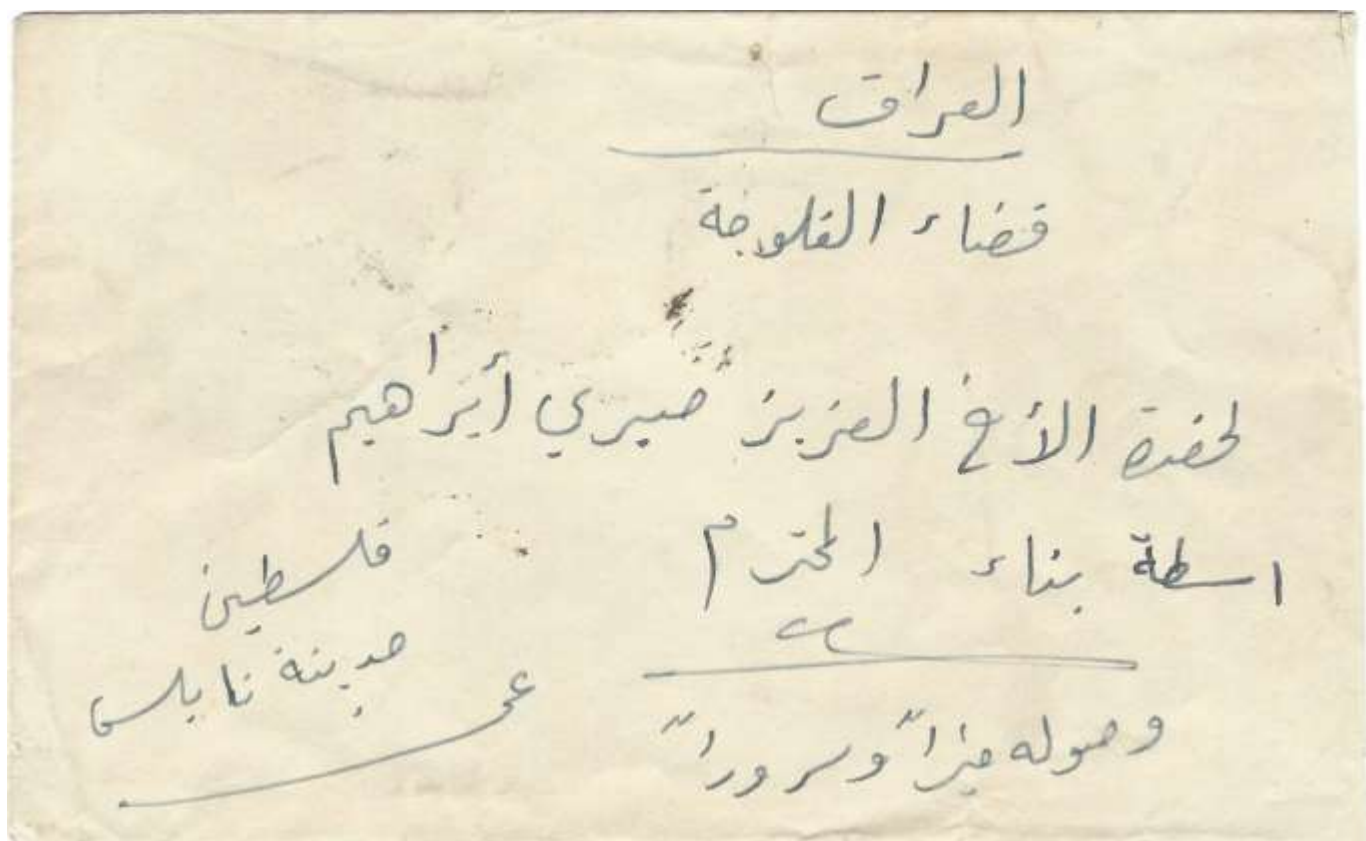
משרדי שירות דואר השדה חדלו מלפעול עם חזרתו של חיל המשלוח העיראקי מירדן בחודש נובמבר 1950.

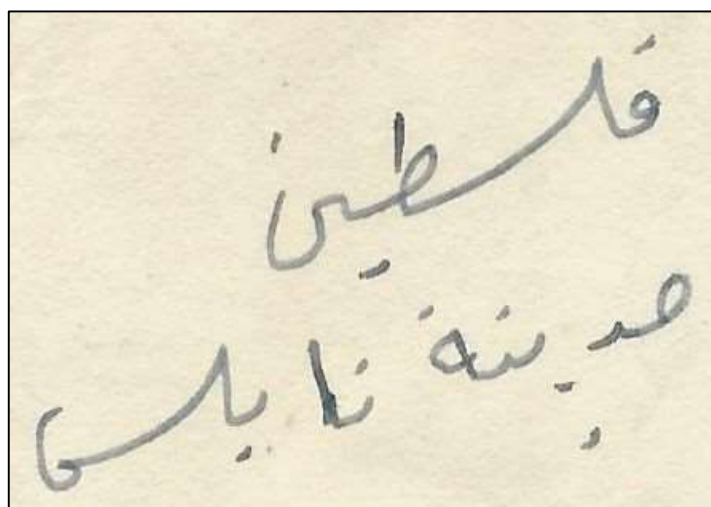
בולים עיראקיים שהודבקו על מעטפה צבאית

המעטפה מארץ ישראל

המעטפה השמורה באוסף אלכסנדר נשלחה מחזית ארץ ישראל אל העיר פלוג'ה שבעיראק.

בחזית המעטפה בצד שמאל נרשמו בכתב יד המילים "פלסטין, מחוז שכם".

המעטפה מארץ ישראל

בצידה האחורי של המעטפה הודבקו שני בולים בערך נקוב כולל של 14 פילס (12 פילס + 2 פילס).

הבולים בוטלו בחותמת הצבאית של חיל המשלוח העיראקי.

המעטפה מארץ ישראל

בחלקה העליון של החותמת נרשם בערבית "משרד דואר וטלגרף".

במרכז החותמת, בין שני קווים מקבילים, נרשם התאריך בספרות לטיניות (28 AUG 1948).

בחלק התחתון של החותמת נרשם בערבית האזור בו שימשה החותמת (אזור 1).

חותמת הדואר הצבאי
העתק

חותמת הדואר הצבאי
מקור

ממחקריו של מר רשתי ידוע על קיומם של שלושה אזורים: "אזור 1", "אזור 2" ו-"אזור 3".

המעטפה מארץ ישראל

המעטפה, שנשלחה כאמור מאזור שכם שבארץ ישראל ב-28 באוגוסט 1948, הגיעה לבית הדואר המרכזי של בגדאד כעבור ארבעה ימים והוחתמה בחותמת של בגדאד ב-1 בספטמבר 1948.

למחרת היום הגיעה המעטפה אל העיר פלוג'ה, שם הוחתמה ב-2 בספטמבר 1948.

